

## ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД В ЗАЛУЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Танцюра О.А., к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

*В статье рассмотрены основные аспекты польского опыта привлечения инвестиций и представлена роль в этом специальных экономических зон Польши. Внесены предложения по увеличению эффективности привлечения инвестиций*

*The article deals with the basic aspects of functioning SEZ and problems of special economic zones of Poland are considered. Offers on increase in efficiency investments are brought.*

### Постановка проблеми.

Політичні і економічні зміни в країнах Центральної та Східної Європи є визначним стимулятором залучення цими країнами іноземних інвестицій, які з року в рік набирають все більшого значення для економічного розвитку країн, що трансформують свої економіки. Їхні потреби у великих капіталовкладеннях справді пов'язані з необхідністю реструктуризації промисловості та розбудовою ринкової, стабільної, конкурентноспроможної економіки, тим більше, що одночасно майже відсутні в них або є недостатніми джерела внутрішнього фінансування. Згідно з економічною політикою цих країн, іноземні інвестиції - це важливе джерело фінансування процесів розвитку та реструктуризації, навіть більш безпечно від зовнішнього кредитування.

Дослідження проблеми інвестування економіки завжди знаходилося у центрі уваги економічної думки. Це обумовлено тим, що інвестиції торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання в цілому. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро - і макrorівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень.

Загальновідомо, що ефективне реформування економіки будь-якої країни, її структурне перетворення з якісним оновленням товаровиробництва, ринкової та соціальної інфраструктури немислимі без відповідних капіталовкладень, тобто без належного інвестування. Без надійних капіталовкладень неможливо забезпечити створення і впровадження новітніх технологій, систем сучасної організації та управління товаровиробництвом і збутом продукції, розвиток ринкової інфраструктури, інформатизацію суспільства тощо. Це фундаментальні основи для забезпечення конкурентоспроможності національного товаровиробництва, без чого не може бути й успішної інтеграції нашої країни в Європейське співтовариство. Складні відтворювальні процеси відбуваються виключно на базі інвестування. Чим воно активніше, тим швидші темпи відтворення і ефективних ринкових перетворень.

### Аналіз досліджень і публікацій.

Методологічні і теоретичні підходи до розгляду даних проблем, які пов'язані з питаннями теорії та практики залучення іноземних інвестицій знайшли відображення в наукових працях зарубужних і вітчизняних науковців економістів таких як В.О. Дергачов, Г.Г. Динис, О.С. Передерій, В.І. Піла, А.П. Румянцев, В.С. Савчук, В.Р. Сіденко, А.С. Філіпенко, О.С. Чмир, І.М. Чучка та ін. Значний науковий і пізнавальний інтерес з цієї проблематики представляють праці російських вчених Б. Замятіна, Н. Корнейчука, В. Шитова, І. Савелової, І. Шанова, І. Дороніна, Є. Поліванної, В. Симчери тощо. Питанням залучення іноземних інвестицій присвячені праці зарубужних економістів-науковців Н. Жек'є (Швейцарія), Я. Монкевича (Польща), Ж. Дюшена (Франція), Е. Лоувена (Німеччина), Р. Боліна (США), К. Міягіви та С. Наїто (Японія) та ін.

Разом з тим актуальними залишаються питання дослідження польського досвіду залучення іноземних інвестицій.

### Цілі статті.

Ознайомити з польського досвіду залучення іноземних інвестицій.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Перші роки трансформації польської економіки не були вдалим періодом для залучення іноземних інвестицій. Польща була не зовсім варта довір'я для партнерів, через відсутність економічної стабільності, неврегульованої справи зовнішнього боргу, кризової ситуації у суспільному секторі. Іноземні інвестори оминали Польщу, вкладаючи свій капітал в Угорщині, Чехії, Словенії.

Однак, послідовне впровадження ринкових реформ та реструктуризаційних процесів в економіці, відчутне покращення макроекономічних показників, а також економічного законодавства, стабілізація зовнішньої та економічної політики, незважаючи на досить часті зміни урядів, змінили негативний імідж Польщі за кордоном. Поступово, з року в рік, збільшувався обсяг іноземних інвестицій в польській економіці. Переломним був 1996 рік, коли Польща протягом одного року за даними Державного Агентства Закордонних Інвестицій (ДАЗІ) залучила 6,2 млрд доларів США, у 1997 р. – 6,6 млрд доларів, у 1998 р. – 10,1 млрд доларів, у 1999 році – 8,3 млрд доларів, в 2000 році – 10,6 млрд доларів і за станом на 30 червня 2001 року загальний обсяг залучених прямих іноземних інвестицій склав 52,2 млрд доларів. Протягом всього 2001 року, за попередніми даними, Польща залучила 6,5–7 млрд доларів США прямих іноземних інвестицій. Це перший рік падіння величини таких інвестицій, які з початку 90-х років щорічно збільшувалися.

Зокрема, Польща надалі залишається лідером у Центрально-Східній Європі, як з боку щорічно залучуваних іноземних інвестицій, так і з огляду на їх акумульовану вартість на кінець цього періоду. Наприклад: тільки на кінець 2000 року вартість іноземних інвестицій перевищила в Польщі 125 млрд доларів США, з яких країна залучила майже одну третину, тобто більше ніж 40 млрд дол., Угорщина – 21 млрд дол., Чехія – 20 млрд дол. та Росія 19 млрд дол.

Іноземних підприємців приваблювало в Польщі стабілізоване законодавство, високий темп економічного зростання, великий ринок, наявність висококваліфікованої робочої сили, сприятлива інфраструктура і можливість переказу прибутків.

Іноземні інвестори отримали право діяти на території Польщі у формі торгових товариств, так званих товариств з обмеженою відповідальністю і акціонерних товариств. Принципи їх діяльності регулює Торговий Кодекс і Закон від 4 липня 1991 р. "Про товариства з часткою іноземного капіталу". У 1992 р. з метою надання допомоги іноземним інвесторам у Польщі було створено Державне Агентство Закордонних Інвестицій, яке надає інвесторам інформацію про потенційних вітчизняних та іноземних партнерів, гарантує обслуговування іноземних інвесторів і т.д. ДАЗІ веде спеціальний реєстр найбільших іноземних інвесторів (з капіталом більше 1 мільйона доларів), який за станом на 31 грудня 2000 року охопив 885 іноземних фірм з 35 країн світу. Вартість всіх інвестицій більше 1 мільйона дол. США склала 45,8 млрд дол. Вартість інвестицій менше 1 мільйона склала за оцінками - 3,6 млрд дол. США, тобто всього інвестицій на кінець 2000 року було залучено - 49,4 млрд дол. США. Якщо проаналізувати по країнах, то найбільш активним інвестором у Польщі є Франція – 17,3% загального обсягу інвестицій, на другому місці - Сполучені Штати (16,0 %), на третьому – Німеччина (12,9 %) і далі - Нідерланди (9,2%) та Італія (7,5 %), Великобританія (4,8 %), Швеція (4,4 %), Корея (3,5 %), Росія (2,8 %) та ін.

Найбільший капітал іноземні інвестори вклали у виробничу діяльність (42,5 %), у фінансово-банківську сферу (22,7 %), транспорт і зв'язок (12,2 %), у торгівлю та ремонти (8,7 %), у будівництво (5,4%), у сферу послуг (3,5 %), забезпечення енергією, газом та водою (2,3 %), готелі та ресторани (1,5 %).

Звичайно, згідно з польським законодавством, на деякі види господарської діяльності іноземному інвесторові необхідно отримати концесію. До таких видів діяльності належать, наприклад, пошук і видобуток корисних копалин, переробка і продаж дорогоцінних металів і каміння, виробництво і продаж вибухових матеріалів, зброї і боєприпасів, виробництво фармацевтичних засобів і медичних матеріалів, виробництво, розлив і очистка спирту. Сферою, закритою для іноземних інвесторів, є лотерейні ігри і лотереї.

Спеціальні економічні зони встановлено з метою прискорення економічного розвитку частини території країни з дотриманням екологічної рівноваги шляхом: розвитку певних галузей господарської діяльності, запровадження нових технічних і технологічних розв'язань, розвитку експорту, збільшення конкурентоспроможності вироблених товарів і пропонованих послуг, використання наявного промислового потенціалу та господарської інфраструктури, створення нових місць праці, використання природних ресурсів.

Вільну економічну зону визначає Рада Міністрів шляхом видання Розпорядження. Зазначає в ньому назву, предметний обсяг господарської діяльності, управляючого зоною, період часу, на який встановлюється зона, звільнення і послаблення для суб'єктів, що здійснюють господарську діяльність на території зони.

Визначаючи допустиму величину допомоги громади в окремих зонах, Рада Міністрів керується критеріями, які характеризують економічну ситуацію в регіоні. Доповнений закон бере до уваги такі критерії: рівень безробіття в районі дії зони, рівень валового національного прибутку на одного жителя району і рівень проблем району, пов'язаних з необхідністю реструктуризації колишніх промислових регіонів, структурною рецесією та суспільною деградацією.

Прибутки, отримані юридичними і фізичними особами від господарської діяльності на території вільної економічної зони, можуть бути звільнені від прибуткового податку від юридичних осіб та прибуткового податку від фізичних осіб згідно з правилами про прибутковий податок від юридичних осіб, або згідно з положенням про прибутковий податок від фізичних осіб. Величину податкових звільнень визначає Рада Міністрів своїм розпорядженням, враховуючи критерії і підстави, котрі визначаються Законом від 30 червня 2000 р. про умови допустимості і нагляду за суспільною допомогою для підприємств (В. з. № 60 /2000 р., поз. 704 - Закон набув чинності 1 січня 2001 року). Принципи і величина громадської допомоги для підприємств на основі цього закону не може в період, на який встановлена зона, змінитися на не користь підприємців, які мають діючий дозвіл на ведення своєї діяльності. Шкала користування зі звільнень залежить, між іншим, від величини інвестиції та кількості працівників.

Інвестиційні кошти, безпосередньо пов'язані з господарською діяльністю, яка ведеться на території зони економічними суб'єктами, які не мають права на звільнення від прибуткового податку, можуть повністю обліковуватись у тому календарному році, в якому були затрачені. Амортизаційні ставки фондів, використані до ведення господарської діяльності на території вільної економічної зони можуть бути підвищені тими господарськими суб'єктами, які не мають права до звільнення від прибуткового податку.

В спеціальних економічних зонах передбачається також ще одна пільга в галузі будівельного права, наприклад: спрощення процедури видачі рішення про дозвіл на будівництво або перенесення дозволу на будівництво на інші особи, тощо.

Закон про спеціальні економічні зони передбачає також, що Рада Міністрів може відмінити зону перед закінченням терміну, на який вона передбачена, може також змінити її територію або з'єднати зони. До законодавства введено однак застереження, що така діяльність з метою заміни територій, які не викликають (з огляду на свою непривабливість) надії на їх використання, не може вести до збільшення території зон. Відміна зони не може, однак, відбутися протягом часу, коли залишаються дійсними дозволи на проведення на її території господарської діяльності.

В Польщі існує 15 спеціальних економічних зон: в Мельцу, Катовіцах, Сувалках, Валбжиху, Лодзі, Легніці, Стараховіцах, Каменней Гуже, Тарнобжезі, Ольштині, Слупську, Костшині-Слубіцах, Жарновцю, Тчеві та в Кракові. Дві колишні зони (Ченстоховська та в Модліні коло Варшави) були ліквідовані, бо не знайшли інвесторів. До кінця 2000 року було видано 300 дозволів на ведення господарської діяльності в спеціальних економічних зонах.

Передбачається, що спеціальні економічні зони будуть діяти не менш як до 2017 р., тобто до закінчення дозволів, виданих на ведення діяльності на цих територіях.

Нові інвестори зможуть використати пільгові преференції в прибутковому податку та податку від нерухомого майна, що відповідає не більш як 50% коштів їх інвестиції. Крім того, сума пільг для інвесторів в окремих зонах не зможе перевищити загального рівня громадської допомоги, дозволеної у даному регіоні. Згідно з оцінкою Міністерства економіки, суму громадської допомоги для фірм, діючих у спеціальних економічних зонах оцінено на рівні близько 119 млн зл., що становить 1,7 % вартості здійснених інвестицій. Заохочуються проєкологічні інвестиції, а також такі, що дозволяють зберегти місця праці, гарантуючи їх збереження майже протягом 5 років. Крім того, передбачено додаткове фінансування, призначене на перекваліфікацію працівників та на додаткові курси по підвищенню їх кваліфікації.

Поруч зі спеціальними економічними зонами в Польщі за ініціативи місцевої влади виникають зони активного господарювання. Вони створюються гмінами і мають за мету посилення підприємництва в регіоні. Притягують інвесторів, пропонуючи їм в першу чергу пільги з оподаткування та місцевих оплат, орендування землі (на пільгових підставах) з можливістю її викупу.

#### **Висновки.**

1. Одним з важливих елементів польської економічної політики є підтримка залучення прямих іноземних інвестицій. З огляду на низький рівень власних заощаджень Польщі потрібні прямі іноземні інвестиції для доповнення внутрішніх коштів. Орієнтовно оцінюється, що для забезпечення довгострокового росту ВВП 5–6 % щорічно необхідно залучати біля 10 млрд доларів США прямих іноземних інвестицій. З огляду на викладене, у 2001 році польський уряд опрацював проєкт закону про фінансову підтримку інвестицій. Закон впроваджує нові форми допомоги для інвесторів, в тому числі для іноземних, а також окреслює умови їх надання підприємцям. Закон має на меті збільшити інвестиційну активність підприємств, тобто збільшення кількості нових робочих місць. Закон передбачає фінансову підтримку для гмін на створення і вдосконалення інфраструктури, призначеної для конкретного підприємця, а також фінансову підтримку для підприємств, що вносять інвестиції, які охоплюють м. ін. дотації на створення нових робочих місць та навчання працевлаштованих у зв'язку з залученням нової інвестиції.

2. Введення закону, передбачене у II кварталі поточного року, збільшить привабливість інвестування у Польщі. Дасть можливість: – збільшення інвестицій, що створять нові робочі місця; – росту інвестицій з новими технологіями, що спричинить ріст конкурентоспроможності польської економіки; – збільшення інвестицій у регіонах з метою прискорення їх розвитку; – збільшення проєкологічних інвестицій як для покращення стану навколишнього середовища, так і для звільнення його від надмірного тиску, спричиненого розвитком економіки.

3. Не можна не згадати про те, що одним із заходів у сфері державної підтримки польського бізнесу є створення при Міністерстві економіки Республіки Польща спеціального фонду промоції, який, в залежності від сфери діяльності підприємства, повністю або частково фінансує його участь у виставках, ярмарках, форумах, торгових місіях та інших публічних заходах. Згідно з рішенням VI Польсько-Української Міжурядової Змішаної Комісії з питань економічного співробітництва і Торгівлі в поточному році завершено організаційні заходи, пов'язані зі створенням польсько-української Робочої Групи з питань інвестиційного співробітництва, яка, зокрема, буде вести: – моніторинг реалізації спільних інвестиційних проєктів та програм, – розробку пропозицій юридично-організаційних вирішень, – розробку механізмів економічного стимулювання інвестиційної діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. – К.: Знання, 2007. – 670 с.
2. <http://www.library.if.ua/>
3. <http://enbv.narod.ru/>
4. <http://www.niss.gov.ua/>
5. <http://www.kmu.gov.ua/>
6. <http://www.justinian.com.ua/>
7. <http://kharkiv.iatp.org.ua>

УДК 658.012.12

### ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ

Шинкаренко О.М., *к.е.н*

Черкаський державний технологічний університет

*Стаття посвящена актуальним проблемам анализа активов и пассивов предприятия. Предложено рассмотреть процесс оптимизации структуры активов и пассивов в соответствии с определенными стратегиями предприятия и целями финансового менеджмента.*

*Article is devoted to urgent problems of the analysis of actives and passives of the enterprise. It is offered to consider process of optimization of structure of actives and passives according to the certain strategy of the enterprise and purposes of financial management.*

Аналіз та оцінка діяльності будь-якого об'єкту ринкової економіки є проміжною ланкою між його обліком та фінансовим управлінням. Фінансове управління здійснюється через управління ресурсами підприємства, яке представлено пасивами та факторами виробництва, якими є активи.

В умовах ринкової економіки стратегічною метою управління підприємством є підвищення рівня його вартості, яка визначається вартістю майна підприємства. Отже дослідження фінансування як основи формування активів підприємства, оцінка розміщення та ефективності формування його фінансових ресурсів є важливими завданнями управління підприємством, вирішення яких в значній мірі залежить від оптимальної структури активів та пасивів підприємства.

Метою дослідження є розгляд загальної технології управління активами та пасивами підприємства, яка визначає в широкому розумінні стратегічне та фінансове управління діяльністю підприємства.

Процес управління активами та пасивами споріднений з аналізом та оцінкою фінансово-господарської діяльності, проте аналіз, в основному, фіксує результати кінцевої діяльності, тоді як процес управління активами та пасивами або оптимізація їх структури націлює на досягнення певних стратегічних цілей підприємства.

Питання оптимізації структури активів та пасивів є об'єктом дослідження низки вітчизняних та іноземних науковців, таких як Баканов М.М., Балабанов І.Т., Болух М.А., Ізмайлова К.В., Коровов В.В., Ковалев М.Я., Митрофанов Г.В. Мних Е.В., Шеремет А.Д., Брігхем Е.Ф., Хелферт Е. Проте бі-